

R (04)

Rodis

JOURNAL OF MEDIEVAL
AND POST-MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY

Conjunts tancats dels segles XVI i XVII a la Mediterrània nord-occidental

Closed assemblages of
the 16th and 17th centuries
in the northwestern
Mediterranean

CR

Universitat de Girona
Càtedra Roses d'Arqueologia
i Patrimoni Arqueològic

Ajuntament de Roses
www.roses.cat

Fundació Girona
Regió de Coneixement
Universitat de Girona
Ajuntament de Girona
Consell Social de la URG
Càtedra de Comerç

www.documentauniversitaria.media/rodís

R (04)

Rodis

JOURNAL OF MEDIEVAL
AND POST-MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY

Universitat de Girona
Càtedra Roses d'Arqueologia
i Patrimoni Arqueològic

Ajuntament de Roses
www.roses.cat

Fundació Girona
Regió de Coneixement
Universitat de Girona
Diputació de Girona
Ajuntament de Girona
Consell Social de la UJG
Cambra de Comerç

Rodis. Journal of Medieval and Post-Medieval Archaeology - 04

© Material editorial i organització / [Editorial material and organization](#):
Universitat de Girona, Càtedra Roses d'Arqueologia i Patrimoni Arqueològic

© Continguts i figures / [Content and figures](#): els autors / [the authors](#)

Equip editorial, objectius de la revista i instruccions per als autors i política editorial
/ [Editorial team, magazine objectives and instructions for authors and editorial policy](#):
www.documentauniversitaria.media/rodís

Contacte / [Contact](#):
Càtedra Roses d'Arqueologia i Patrimoni Arqueològic
cat.rosesarqueologia@udg.edu

Universitat de Girona
Plaça Ferrater Mora, 1
17071 Girona
Tel. 972 45 82 90

ISSN: 2604-6679

DOI: [10.33115/a/26046679/4](https://doi.org/10.33115/a/26046679/4)

ÍNDEX / INDEX

DOSSIER

CONJUNTS TANÇATS DELS SEGLES XVI I XVII A LA MEDITERRÀNIA NORD-OCCIDENTAL

CLOSED ASSEMBLAGES OF THE 16TH AND 17TH CENTURIES IN THE NORTHWESTERN MEDITERRANEAN

Per un'archeologia del Mediterraneo Nord-Occidentale post 1500. Aspetti teorico-metodologici e casistica di contesti chiusi subacquei E TERRESTRI del XVI secolo

For a post 1500 North-Western Mediterranean Archaeology.
Theoretical-methodological aspects and case studies of closed underwater and terrestrial assemblages of the 16th century

7

Marco Milanese

El conjunt arqueològic del segle XVI localitzat a la cisterna est del Castell de Montsoriu

The 16th century archaeological assemblage located in the eastern cistern of Montsoriu Castle

25

Jordi Tura, Gemma Font, Sandra Pujadas, Joaquim Mateu, Josep Maria Llorens

Contesti chiusi di età moderna a Pisa: alcuni casi di studio

Closed assemblages of the modern age in Pisa: some case studies

47

Marcella Giorgio

Un conjunt tancat de la segona meitat del segle XVI procedent de l'antic Preparatori del Seminari (Girona, Gironès)

A closed assemblage from the second half of the 16th century, from the old Preparatory Seminary (Girona, Gironès)

69

Jordi Aguelo Mas, Xavier Aguelo Mas

El conjunt ceràmic del pou del pati de la Pia Almoina (Banyoles, Pla de l'Estany)

The ceramic assemblage from the Pia Almoina courtyard well (Banyoles, Pla de l'Estany)

89

Joan Frigola Torrent, Andrea Ferrer Welsch, Josep Tarrús Galter

La circolazione ceramica a Ferrara tra XVI e XVII secolo: forme di smaltimento rifiuti, contesti, materiali. Prime considerazioni
[The circulation of ceramics in Ferrara between the 16th and 17th centuries: forms of waste disposal, assemblages, materials. First considerations](#) 117

Chiara Guarnieri

El Born CCM, un conjunt de conjunts en el marc de la Barcelona moderna
[The Born CCM, a set of assemblages within the framework of modern Barcelona](#) 135

Núria Miró i Alaix

Ceramiche del XVI e XVII secolo da contesti archeologici A Venezia
[16th and 17th century ceramics from archaeological assemblages in Venice](#) 177

Francesca Saccardo

El dipòsit del mas Llorens de Salt. Un conjunt tancat d'inicis del segle XVII
[Mas Llorens' repository in Salt. A closed assemblage from the early 17th century](#) 199

Xavier Alberch, Josep Burch, Neus Coromina, Marc Prat, Jordi Sagrera

Ordinary tables. Post-medieval pottery from the Ravenna countryside as an archaeological and social indicator: new evidence from the castle of Bagnara di Romagna (circa 16th-18th century)
[Taules ordinàries. La ceràmica postmedieval del camp de Ravenna com a indicador arqueològic i social: nous testimonis del castell de Bagnara di Romagna \(al voltant dels segles XVI-XVIII\)](#) 227

Giacomo Cesaretti

Pages	Received date	Acceptance date
69-88	2021-11-22	2021-11-29

UN CONJUNT TANCAT DE LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XVI PROCEDENT DE L'ANTIC PREPARATORI DEL SEMINARI (GIRONA, GIRONÈS)

A CLOSED ASSEMBLAGE FROM THE SECOND HALF OF THE
16TH CENTURY, FROM THE OLD PREPARATORY SEMINARY
(GIRONA, GIRONÈS)

DOI: 10.33115/a/26046679/4_4

Jordi AGUELO MAS

Arqueòleg

Xavier AGUELO MAS

Arqueòleg

Parules clau

Girona, Preparatori del Seminari, Conjunt tancat, Fossa sèptica, Època moderna

Key words

Girona, Preparatory of the Seminary, Closed Set, Septic Tank, Modern Age

Resum

En aquest article presentem un conjunt tancat de materials que amortitzen una fossa sèptica en els darrers anys del segle XVI. Aquest és integrat per diferents formes de terrissa, pisa i vidre, documentades a la intervenció realitzada en 2015-2016 a l'antic Preparatori del Seminari de Girona.

Abstract

In this article, we present a closed assemblage of materials relating to a septic tank, from the last years of the 16th century. It consists of various forms of pottery, earthenware, and glass, documented in the intervention carried out in 2015-2016, in the old Preparatory of the Seminary of Girona.

UN CONJUNT TANCAT DE LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XVI PROCEDENT DE L'ANTIC PREPARATORI DEL SEMINARI (GIRONA, GIRONÈS)

INTRODUCCIÓ

En aquest article presentem un conjunt de ceràmiques i vidres localitzats a l'amortització d'una fossa sèptica, d'una casa del segle XVI, documentada en el marc de la intervenció arqueològica que es desenvolupa a l'actual comarca del Gironès, en un edifici situat al costat nord de l'església de Sant Martí Sacosta, a la ciutat de Girona, concretament a l'edifici de l'antic Preparatori del Seminari que està situat a la Pujada Sant Domènec número 10 (fig. 1). Aquest edifici rep aquest nom per l'ús docent que a partir dels anys 50 del segle XX hauria tingut, per preparar els joves que tenien la intenció d'ingressar al Seminari de Girona, el qual des del 1769 havia fixat la seva seu a la casa de Sant Martí Sacosta, on fins llavors hi havia hagut el col·legi dels jesuïtes, establerts en aquest indret des del 1581, any en el qual va ser dissolta l'antiga canònica agustiniana de Sant Martí Sacosta.

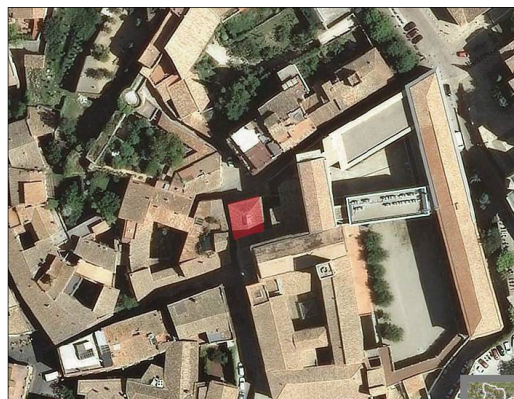

Figura 1. Situació de l'edifici de l'antic Preparatori del Seminari de Girona.

Els materials foren documentats en el marc del projecte d'obres d'adequació de la planta baixa de l'antic Preparatori del Seminari per a la construcció d'un futur pàrquing, motiu pel qual es realitzà el control de moviment de terres i l'excavació de les estructures localitzades durant els treballs.¹

1 El projecte de rehabilitació de l'edifici tingué com a finalitat donar-li un ús d'habitatge. Els treballs d'excavació afectaren la planta baixa de l'edifici i, cal assenyalar que previ a l'inici dels treballs, aquesta planta no existia com a tal, essent la primera planta a uns tres metres per sobre del nivell de carrer. La planta baixa estava totalment colgada amb terres aportades i, l'objectiu era buidar aquestes terres i recuperar la planta a nivell de carrer. L'accés es realitzava per una porta lateral situada a la mateixa cota que la portalada de la facultat d'educació de la Universitat de Girona.

CONTEXT HISTÒRIC

L'església de Sant Martí Sacosta té el seu origen en un temple del ix,² *iuxta murum Gerunde ciuitatis*, tot i que sembla que fou reedificada al segle xi³ (Rius 1928, 347-348), i pràcticament substituïda per l'actual entre 1606 i 1610.⁴ Aquesta església es troba documentada ja en època carolíngia, fora muralles, a migdia de la ciutat de Girona.⁵ La urbanització dels espais ubicats a migdia de la ciutat no s'inicià fins al segle xi amb la construcció de cases a un costat i altre de la via, per on s'aniria generant una vila nova que a finals del segle xii, el sector nord d'aquesta, s'ajuntava amb l'àrea del temple de Sant Martí. En aquest mateix segle xii Sant Martí Sacosta es converteix en una canònica agustiniana, en l'establir-se una comunitat de canonges regulars que viuen segons la regla de Sant Agustí, establerta en 1164, quan Guillem arxilevita de Besalú dona al bisbe de Girona Guillem tots els béns que tenia de Sant Martí Sacosta i amb el consentiment dels canonges ordena les constitucions per establir-hi una comunitat que visqués segons la regla agustiniana, posant-hi com preposít Arnau de Montbosó, religiós agustinian de Santa Maria de Lladó,⁶ i encapçalada no per un abat o prior, sinó per un preposít, i no tenint altre superior que el bisbe de Girona. En aquests moments també s'estableix que el seu cementiri sigui lloc sagrat i inviolable, i que tinguin facultat de batejar i enterrar, cementiri que cal dir que ja existia com a mínim des del segle ix⁷ i que al mateix segle xii s'hi continuava enterrant abans del 1164.⁸ L'establiment de la vida canònica a Sant Martí Sacosta tingué la confirmació apostòlica del Papa Alexandre III, a Montpeller, el 16 d'agost de l'any 1165.⁹ Posteriorment, Sant Martí Sacosta es procurà la confirmació dels seus privilegis, en 1229, amb la butlla del Papa

2 Hi ha una llarga tradició historiogràfica que defensa que abans del segle ix existí ja una església en aquest mateix emplaçament, tot i que l'arqueologia fins al dia d'avui no ha pogut confirmar l'existència d'aquest primer suposat temple. Malgrat això, hi ha indicis que conviden a fer una reflexió al respecte com la que va fer Josep Maria Nolla amb motiu de l'estudi d'un antic epitafi (Nolla, 2015). Només una intervenció arqueològica en extensió del lloc podrà confirmar o refutar si existí o no una fundació tardoantiga a l'emplaçament de Sant Martí Sacosta, mentrestant només tenim la certesa de l'existència de l'església a finals del segle ix.

3 El cabiscol Ponç reedificà l'església l'any 1032 segons consta a la inscripció documentada a l'excavació. Un fet que també recullen altres inscripcions del segle xvii. Josep Rius (1928) recull un document de l'any 1064 (doc. VII) on Ponç, levita i cabiscol de la seu de Girona, fa un seguit de deixes amb motiu del seu testament, perquè serveixin a Déu i a l'*ecclesiam sancti Martini predicti nouam quam ego hedificauit in ipsa Costa*. Uns anys després, el 1078 (doc. XV), es torna a fer esment a Sant Martí Sacosta com església edificada pel cabiscol Ponç a l'indicar *sancti Martini de ipsa Costa, uidelicet ipsam ecclesiam que est super flumen Onnar quam Poncius caput schole edificauit*.

4 Josep Rius estudià un cartoral de Sant Martí Sacosta, escrit a principis del segle xvii, que s'indica que el 1606 es va fer nova l'església i el 1610 es consagrà l'altar (Rius 1928, 345). La mateixa informació és recollida en un altre manuscrit de l'Arxiu Històric de la Companyia de Jesús, escrit per Lluís Pujol (Ms. ACOB 29, fig. 2): «se puso la piedra que baxo de la ara maior se halló año 1606, quando se derribó la Iglesia vieja de San Martín, y después de bolvió al mesmo puesto año 1610, consagrando encima de ella la ara del altar mayor estando yo, Luys Pujol, de la Compañía, presente». Lluís Pujol és un jesuïta que morí el 1638.

5 Sobre l'urbanisme de Girona, remetem a la síntesi publicada en el primer número de *Rodis* per Josep Maria Nolla i Jordi Sagrera (2018). En aquest article hi trobem tot un seguit de planimetries i recreacions aèries de la ciutat de Girona en època carolíngia on ja s'observa la localització de l'església de Sant Martí Sacosta; de mitjans del segle xii i de mitjans del segle xiii, que permeten constatar com la Vilanova originada al segle xi, a migdia de la ciutat, s'estén fins a l'àrea de Sant Martí; i de mitjans del segle xiv.

6 Doc. XXIX (Rius, 1928).

7 Josep Rius (1928) recull algun document que fa referència al cementiri de Sant Martí Sacosta. Entre aquests, el doc. I de l'any 898 parla d'una terra d'Hobradus que té com afrontació occidental el *cimiterio predictum domum sancti Martini*.

8 L'any 1109 Ramon Sendred ordena que sigui enterrat in *cimiterio sancti Martini* (Rius 1928, doc. XX).

9 Doc. XXX (Rius 1928).

Gregori IX, i la protecció del rei que obtingué en 1230, protecció que tornà a aconseguir el preposít Pere del rei Pere el Cerimoniós el 21 de juny de 1382 (Rius 1928, 348-349).

L'establiment de l'Ordre de Predicadors a Girona en 1252 donà lloc a diferents tractes i concòrdies entre dominicans i agustinians durant la segona meitat del segle XIII i la primera meitat del segle XIV, fins que amb l'arbitri del preposít Ramon de Santa Maria de Lladó, el 24 de maig de 1340, aquest acorda que Sant Domènec es quedi amb els honors que havia pres a Sant Martí a despit de les concòrdies anteriors i es retornessin a Guillem preposít de Sant Martí uns censos i senyorijs a Bordils (Rius 1928, 350). L'alienació de part de l'alou de Sant Martí Sacosta porta a pensar a Josep Maria Nolla i Jordi Sagrera que aquest fet podria haver motivat canvis urbanístics, ja que tot seguit els preposits de Sant Martí començaren a fer establiments urbans en els seus dominis (Nolla, Sagrera 2018, 58-62). La primera meitat del segle XIV va ser el període per excel·lència dels establiments urbans a Girona, tot i que les operacions massives d'establiments cessaren a partir de 1348, a conseqüència de la pesta d'aquest any, moment en què també s'hagueren de revisar a la baixa molts censos de cases i finques, quedant aturada i fixada l'expansió urbana de Girona, en conseqüència, a mitjans del segle XIV (Nolla, Sagrera 2018, 63 i 66). A la segona meitat d'aquesta centúria, en temps de Pere el Cerimoniós, va ser quan es van fer unes noves muralles que van incloure les diferents àrees d'expansió urbanística que Girona havia tingut des d'època carolíngia fins a mitjans del segle XIV. Malgrat aquests establiments urbans massius de la primera meitat del segle XIV, no sembla que aquests afectessin el solar on s'ha realitzat la intervenció arqueològica, i caldrà esperar a la primera meitat del segle XVI per a documentar, tal com veurem, una primera ocupació d'aquest.

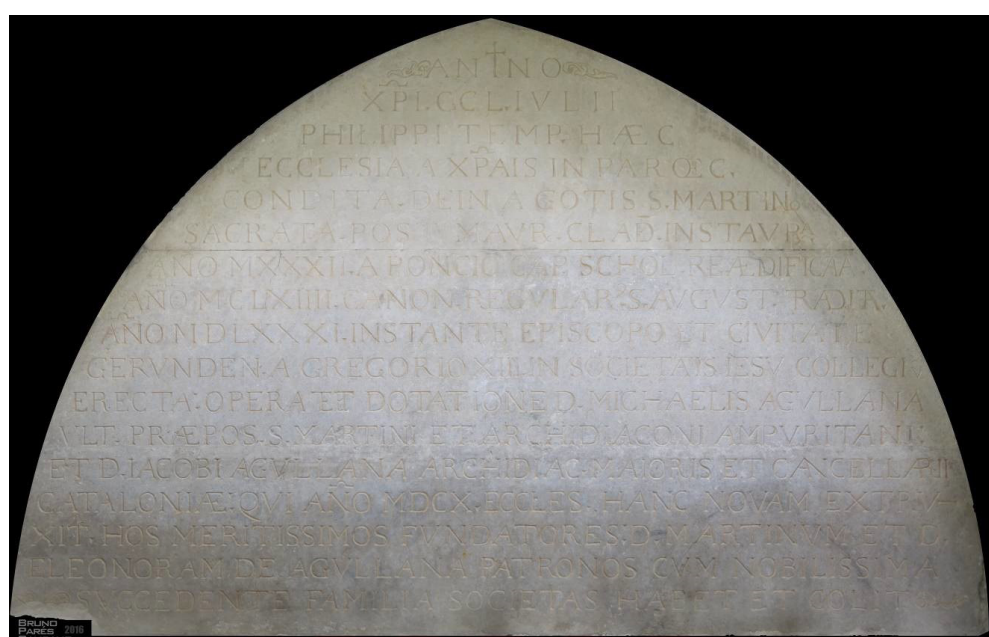
Al segle XV començà la decadència del monestir de Sant Martí Sacosta i es va iniciar la introducció dels preposits comanadors, essent el seu primer administrador i comanador Joan de Margarit en 1446. A partir d'aquí comença un període de prelats absents, on no hi havia qui defensés ni l'autoritat, ni la disciplina, ni els drets de la casa i acaben portant a un estat miserable de la casa, constatat a mitjans del segle XVI amb les visites pastorals del bisbe Arias Gallego (1556-1565), el qual tot i imposar penes a la seva segona visita realitzada el 17 de setembre de 1560, hi trobà els mateixos mals i defectes. Mn. Miquel d'Agullana, ardiaca de l'Empordà a la seu de Girona i comanador de Sant Martí Sacosta, renuncià al càrrec en mans del bisbe suplicant, junt amb els jurats de la ciutat, que es donés als jesuïtes. S'accepta la súplica Gregori XIII amb una butlla del 8 de juny de 1581, on suprimí la canònica de Sant Martí Sacosta i erigí el col·legi de la Companyia de Jesús i, el 9 de desembre de 1581, s'establí el col·legi a la dissolta canònica de Sant Martí Sacosta (Rius 1928, 351).

La relació d'aquests fets, així com l'origen fantasiós de Sant Martí Sacosta, es troben resumits, breument, tant en el manuscrit de principis del segle XVII conservat a Madrid a la Real Acadèmia de la Història¹⁰ (Abascal 2005, 145),

10 RAH, Ms. 9-2309 *Libro de antigüedades, títulos y propiedades de la iglesia de San Martín Sacosta de Gerona (Año 250 a 1628)*. Manuscrit del segle XVII, abans Ms. 9-11-6-183 (Abascal 2005, 145).

estudiat per Josep Rius (1928, 352); com en un altre manuscrit del jesuïta Lluís Pujol, també d'inicis del segle XVII, procedent de l'Arxiu Històric dels Jesuïtes de Catalunya.¹¹ També es poden consultar en el llibre de 1678 de Joan Gaspar Roig i Jalpí, i en una inscripció (fig. 2) localitzada durant la intervenció arqueològica del 2015-2016, de la qual parlarem més endavant. L'església de Sant Martí Sacosta fou reedificada entre 1606 i 1610, tal com consta en aquestes mateixes fonts esmentades. El col·legi de la Companyia de Jesús funcionà fins a l'expulsió dels jesuïtes, el 28 d'agost de 1769, moment en què s'hi establí el Seminari de Girona, on a partir dels anys 50 del segle XX, l'edifici objecte de la present intervenció arqueològica, fou emprat per a l'ús docent, esdevenint l'edifici del Preparatori del Seminari.

Figura 2. Inscripció a la portalada nord de l'església de Sant Martí Sacosta. Imatge elaborada per Bruno Parés Sansano.

LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

La intervenció arqueològica es dugué a terme entre els dies 16 de novembre de 2015 i el 19 de febrer de 2016 i foren encarregats a l'empresa Arqueològic Terra-Sub SL sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Xavier Aguelo Mas (Aguelo 2016). Els treballs de rebaix es varen iniciar amb la retirada del paviment de la primera planta i, posteriorment, es realitzaren sondejos per determinar la possible existència d'estructures amortitzades a la planta baixa. A uns 50 cm de la cota actual ja es va determinar la presència d'un mur al costat sud-est i, paral·lelament, es va obrir una nova porta que donaria accés des del carrer a la planta baixa. Es va poder fer el rebaix amb màquina quasi fins a la cota d'afectació, perquè gran part de la planta baixa es va omplir amb terres aportades amb la mateixa runa de les estructures que es varen amortitzar quan es va construir part de l'edifici actual. Aquesta coincidia en

11 Ms. ACOB 29. *Antigüedades de la iglesia de San Martín de Girona*.

alguns trams amb el darrer nivell de circulació de les estructures localitzades. Des d'aquesta cota es va excavar tota la zona afectada i es varen realitzar alguns sondejos per determinar les possibles fases anteriors i obtenir més dades que ens permetessin datar les estructures localitzades.

Abans dels treballs d'excavació arqueològica es va dur a terme el seguiment dels rebaixos de tota la sala. Els murs laterals de l'edifici del preparatori a la seva planta baixa tenen un factura totalment diferent de la de la resta de l'edifici. Això respon al fet que els murs perimetrals nord i oest es varen construir amb anterioritat a l'edifici que avui podem observar. A la planta superior es localitzà una inscripció¹² inserida a la portalada nord de l'església de Sant Martí (fig. 2), quedant integrada a l'interior de l'edifici actual un cop aquest es va construir. A la planta immediatament inferior també es va localitzar la porta tapiada d'aquesta portalada.

Els treballs d'excavació arqueològica es van centrar en l'excavació de les estructures anteriors a la construcció de les quatre parets que delimiten l'edifici actual, on s'han identificat fins a sis àmbits que delimiten diferents estances, o espais diferenciats, d'una casa del segle XVI que corresponen a la primera fase d'ocupació del solar. Aquests àmbits foren amortitzats per la construcció d'una plaça al costat nord de l'església de Sant Martí, la qual pujà el nivell de circulació uns tres metres. Aquest moment se situa entre els anys 1606 i 1610, és a dir, durant la segona fase d'ocupació del solar i coincideix amb el període en què es va refer l'església de Sant Martí Sacosta. La tercera fase d'ocupació del solar correspon a la construcció de l'edifici de l'antic Preparatori del Seminari. A partir d'aquí ens centrarem a parlar de la primera fase d'ocupació, és a dir, en la casa del segle XVI que és on es documenta la fossa sèptica amortitzada pels materials que motiven el present article.

LA CASA DEL SEGLE XVI

L'estudi i documentació de la casa de la primera fase d'ocupació ha permès establir fins a tres fases constructives, les quals foren amortitzades per la construcció de la plaça de la segona fase d'ocupació del solar. Totes tres fases edilícies tenen un arc cronològic molt proper i es daten entre la primera meitat del segle XVI i els inicis del segle XVII.

12 AN+NO / XPI[STI] CCL IVLII / PHILIPPI TEMP[ORE] HAEC / ECCLESIA A XP[IST]I[A]N[IS] IN PAROEC[I]AM / CONDITA. DE IN A GOTIS S[ANCTO] MARTINO / SACRATA POST MAUR[OS] CL A D[OMINI] INSTAURA / AN[N] O MXXXII A PONCIO CAP[ITE] SCHOL[ARUM] REAEDIFICAA / AN[N]O MCLXIII CANON[ICIS] REGULA[RIBUS] S[ANCTI] AGUST[I]NI TRADI[T]A / AN[N]O MDLXXXI INSTANTE EPISCOPO ET CIVITATIS / GERUNDEN A GREGORIO XIII IN SOCIETAT[I]S IESU COLLEGIU[M] / ERECTA OPERA ET DOTATIONE D[OMINUS] MICHAELIS AGULLANA / VLT PRAEPOS[IT]I S[ANCTI] MARTINI ET ARCHIDIACONI AMPURITANI / ET DIACCOBI AGULLANA ARCHIDIAC MAIORIS ET C[A]NCELL [A]P II / CATALONI[A]E QUI AN[N]O MDCX ECCLES HANC NOVAM EXTRUMXIT / HOS MERITISSIMOS FUNDATORES D MARTINUM ET D / ELEONORAM DE AGULLAN PATRONOS CUM NOBILISSIMA / SUCCEDENTE FAMILIA SOCIETAS HABET

no es pot determinar cap nivell de circulació. Durant aquesta reforma és quan s'obre un accés en el mur 1007 per tal d'accedir de l'àmbit 2 al 3. No es localitza dins aquest espai un clar nivell de circulació, però sí el moment d'amortització abans de la darrera reforma. Aquest estaria representat pels estrats UE1024 i 1041, amb una adscripció cronològica de finals del segle XVI.

L'àmbit 3 és delimitat al nord pel mur 1007, on en aquests moments s'obre un accés que romandrà en ús fins que serà tapiat amb la construcció del mur 1012 ja a la tercera fase edilícia. A l'est, pel mur 1006; al sud, aquest àmbit es troba tallat pel mur perimetral de l'edifici actual (UE 1045); i, a l'oest, l'àmbit és delimitat pel mur 1011. L'accés obert al mur 1007 permet el trànsit de l'àmbit 2 al 3 i la construcció del mur 1011, el qual es recolza al mur 1007 que permet dividir l'antic àmbit de migdia de la primera fase edilícia en dos àmbits: el 3 al cantó oriental i el 4 a l'occidental. La creació de l'àmbit 3 sembla tenir com a finalitat la construcció d'un espai de sanejament domèstic, ubicant-hi una fossa sèptica que supleix l'absència d'una xarxa de clavegueram en aquesta fase d'existència de l'habitatge. Els materials localitzats amortitzant aquesta fossa, com es veurà, es poden adscriure cronològicament a la segona meitat del segle XVI. Es caracteritzen principalment per la presència de terrissa vidrada en marró o en verd, sobretot bacins, alguns objectes de vidre, terrissa d'obra negra i pisa daurada de producció catalana.

L'àmbit 4 és delimitat pels murs 1007 al nord i 1011 a l'est, i està tallat pels murs perimetrals de l'edifici actual 1045 i 1003. No es pot determinar cap estrat arqueològic o nivell de circulació d'aquest moment d'utilització. Els estrats de rebliment i enderroc es localitzen fins a la roca mare. L'únic element que es determina és una canal de desaiguar que està tallada pel mur 1045 i 1003, però que s'hauria de relacionar amb la darrera reforma de l'edifici anterior a la plaça.

L'àmbit 5 és delimitat pels murs 1007 a migdia i els 1013 i 1039 a l'est, el qual està tallat pel mur perimetral de l'edifici 1003 en el seu costat oest i nord. El mur 1013 es recolza directament el 1007, essent edificat també en aquesta segona fase edilícia. Es determina un nivell de circulació que funciona amb aquest moment constructiu (UE 1048) corresponent a un nivell de preparació amb morter de calç, havent desaparegut l'acabat, possiblement durant la tercera reforma del conjunt edilici. L'accés a l'àmbit 1 es faria des d'aquest àmbit amb les escales 1049 i el nivell de circulació correspondria al 1031. Aquest nivell de circulació està tallat per dues reformes posteriors, la construcció d'una canal de desaiguar i un dipòsit soterrani.

El tercer i darrer moment edilici d'aquest edifici (fig. 5) correspon a finals del segle XVI, essent igualment definit per cinc àmbits interiors i un d'exterior (l'àmbit 6) que estigué en ús fins al primer lustre del segle XVII.

L'àmbit 1 té com a única variació el canvi de cota de circulació amb la creació d'un nou paviment (UE 1030). Aquest és un nivell de preparació amb morter de calç i un enrajolat amb rajola hidràulica. En la

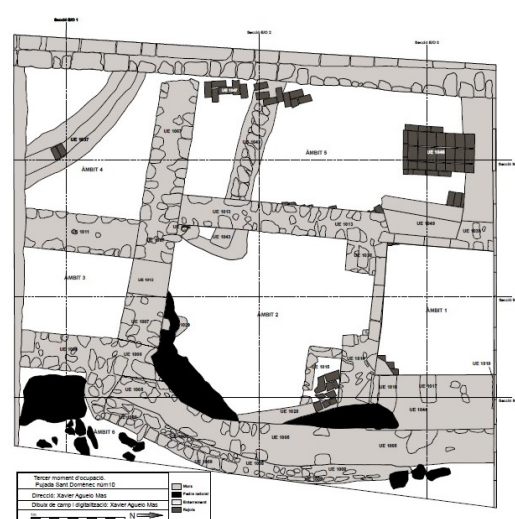

Figura 5. Tercer moment d'ocupació de la casa o tercera fase edilícia. Finals del segle XVI.

major part de l'àmbit, aquesta va ser espoliada, possiblement en el moment de l'amortització, conservant-se només en algun tram del mur oest. En aquesta fase, l'àmbit mantindrà la seva funció com a estança de distribució cap als àmbits 2 i 5. L'accés en aquest àmbit, com ja s'ha indicat, possiblement s'hauria realitzat des d'una porta desapareguda i situada a tramuntana de l'àmbit.

L'àmbit 2 mantindrà la delimitació definida durant la segona fase, però s'evidencien canvis clars. L'accés a l'àmbit 3, en aquests moments, es tanca amb la construcció del mur 1012 i, paral·lelament, es construeix una canal d'aigua vertical (UE 1042) a la cantonada formada pels murs 1007 i 1013, la qual desemboca en una d'horitzontal en direcció oest (UE 1043) passant per sota del mur 1013 i travessant l'àmbit 5. És just en aquest espai on es localitzen nombroses restes ceràmiques, principalment plats i bols de reflexos metàl·lics que s'haurien de relacionar amb el procés constructiu de la canal. Durant aquesta darrera reforma també és quan es construeix és quan es construeix un petit dipòsit, possiblement per aigua (UE 1015), a la cantonada nord-est de l'àmbit 2, que amortitza una part del banc 1028. Dins aquest espai no es pot determinar cap nivell de circulació i els materials ceràmics recuperats en aquest àmbit ens donen una cronologia que no va més enllà de la primera dècada del segle XVII.

L'àmbit 3 mantindrà la delimitació definida durant la segona fase, però no es pot determinar un clar accés a l'àmbit 3 que es pugui relacionar amb el darrer moment d'utilització de les estructures localitzades, ja que pot ser que la darrera reforma ja amortitzés del tot aquest espai, on es devia localitzar una fossa sèptica que degué perdre la seva funció en aquests moments, motiu pel qual es construïa el mur 1012 que tapia l'accés a l'àmbit 3. La causa per la qual no es pot estimar l'accés a l'àmbit 3 es deu a la construcció del mur 1013 que tapia l'accés obert al mur 1007 durant la segona fase edilícia. Dit àmbit es troba tallat pel mur perimetral de l'edifici actual, pel 1045. Aquesta idea ve reforçada pel fet que durant aquesta tercera fase edilícia es documentaran per primer cop canals de desaiguar que de ben segur degueren suplir la funció que havia complert fins llavors la fossa sèptica documentada.

L'àmbit 4 està delimitat, com a la segona fase, pels murs 1007 i 1011, i està tallat pels murs perimetrals de l'edifici actual, el 1045 i el 1003. En aquesta tercera fase no es pot determinar cap estrat arqueològic o nivell de circulació que es trobi en ús, localitzant-se els estrats de rebliment i enderroc fins a la roca mare. L'únic element que es determina és la presència d'una canal de desaiguar que està tallada pel mur 1045 i 1003 i que s'hauria de relacionar amb aquest darrer moment igual que la canal de l'àmbit 5.

L'àmbit 5 està delimitat pels mateixos murs que la fase anterior, i està tallat pel mur perimetral de l'edifici, el 1003, en el seu costat oest i nord. Només presenta novetats en relació amb la canal d'aigua ja esmentada al parlar de l'àmbit 2, la qual circula per sota del mur 1013 i es perd sota la fonamentació de l'edifici i el mur perimetral 1003. Aquesta estructura talla l'anterior nivell de circulació (UE 1048) i el que funciona amb aquest darrer moment constructiu correspon a la UE 1047, la qual equivaldria a un nivell de preparació amb morter de calç i un enrajolat amb rajola hidràulica. En la major part de l'àmbit, aquesta va ser espoliada

segurament en el moment de l'amortització i s'ha conservat principalment a l'extrem sud del costat oest. L'accés a l'àmbit 1 es faria des d'aquest àmbit amb les escales 1049, tal com succeïa a la fase anterior. Dins d'aquest àmbit també es determina la presència d'un dipòsit subterrani (UE 1046), en el qual s'accediria des d'unes escales. Aquest dipòsit tindria continuïtat cap al costat nord, però es troba tallat per la fonamentació del mur perimetral 1003. De la part que es pogué excavar d'aquesta estructura, només es pogué determinar l'estrat d'enderroc de les mateixes característiques que la resta dels àmbits.

L'àmbit 6, localitzat fora de la zona d'hàbitat permeté documentar la canal 1008/1009. Per cota aquest espai està més de dos metres per sobre de la resta d'àmbits, seguint el pendent natural de la roca. En aquest àmbit és d'especial interès la localització d'una tomba antropomorfa, l'anomenada EN1, la qual podria indicar l'inici d'una necròpolis que s'estendria cap a l'est de l'edifici. Es tracta d'una inhumació tallada pel mur perimetral de l'edifici 1004 a l'alçada mitjana de les costelles. Les restes estan col·locades en connexió en decúbit supí amb el cap al costat oest sense restes d'aixovar associades i inserides dins un retall a la roca natural. De les restes recuperades, només es pot observar que es tracta d'un individu jove i amb els ossos gràcils, possiblement es tracta d'una dona. La manca de restes associades ens impedeix donar una clara datació per aquesta inhumació, únicament ens podem guiar pel fet que les restes estan enterrades en un retall a la roca, que semblaria en part retocat, i es podria adscriure cronològicament entre el segle IX i XII.

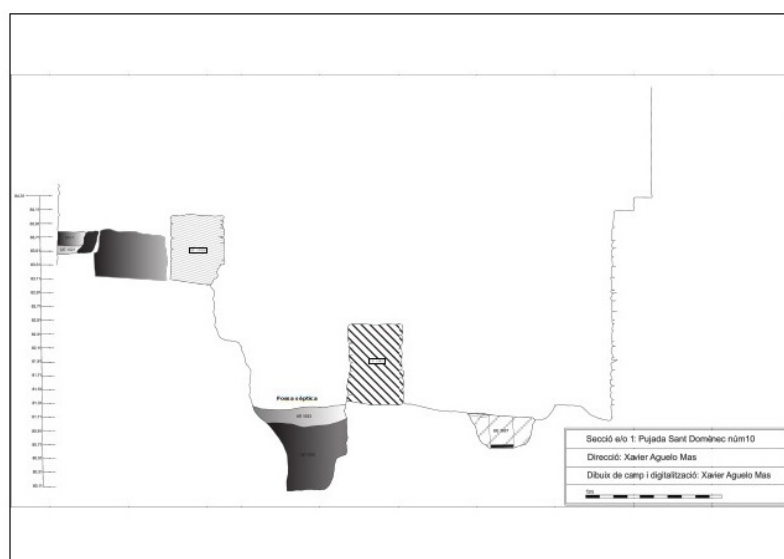
En relació amb la funcionalitat de les estructures i àmbits documentats, es tractaria d'un d'hàbitat amb diferents estances, on l'entrada es localitzaria a l'àmbit 1 amb uns petits armaris de funció indeterminada inserits al mur 1044. Encara que en la seva major part el paviment està espoliat, es localitzen *in situ* restes de rajoles hidràuliques que haurien donat un aspecte més noble a l'entrada. A l'àmbit 2 es localitzaria un possible pati interior amb una coberta lleugera com indicarien les mènsules identificades als murs 1005 i 1006. En un darrer moment es construeix un dipòsit dins aquest àmbit que amortitza part d'un banc d'obra aplacat al mur 1005 i un sistema de clavegueram que passa per sota del mur 1013. Associat amb aquesta reforma es recuperen la major part de les restes ceràmiques que datarien aquesta reforma entre finals del XVI i inicis del XVII, no localitzant-se cap indici de paviment dins aquest àmbit. Durant el segon moment edilici, l'àmbit 3 s'hauria utilitzat com fossa sèptica amb accés des de l'àmbit 2, però possiblement restà com un espai amortitzat i sense funcionalitat després de la darrera reforma. Les restes ceràmiques datarien l'amortització d'aquest espai a finals del XVI. De l'àmbit 4 en tenim poques dades, semblant a la construcció del mur perimetral 1003 que arrasa completament aquest espai, trobant-se les restes de l'enderroc directament sobre de la roca mare i localitzant una claveguera que s'hauria d'associar al darrer moment, amb l'amortització de la fossa sèptica. L'àmbit 5 s'identifica com una sala de grans dimensions —possible menjador— amb soterrani. De la mateixa manera, l'àmbit 1 està pavimentat amb rajoles hidràuliques i durant la darrera reforma es construeix un clavegueram que possiblement, junt amb el de l'àmbit 4, substitueix la funció de la fossa sèptica de l'àmbit 3.

L'enderroc d'aquesta casa permeté la creació de la plaça al costat nord de l'església de Sant Martí Sacosta, moment que correspon amb la construcció d'algun mur perimetral de l'antic Preparatori del Seminari. L'edificació d'aquest mur respon a tres moments clarament diferenciats, construint primer els costats oest i nord (UE 1003) aixecats en un espai totalment obert i recolzat directament sobre estructures anteriors en algun tram i, probablement, obrats entre 1606 i 1610. Seguidament, el costat sud (UE 1045) correspon a la portalada nord de l'església de Sant Martí, on es documenta la ja esmentada inscripció (fig. 2) que hauria coronat aquesta portalada. La darrera data que esmenta és de l'any 1610 i pot ser que estigui realitzada en aquest mateix any o poc després, el qual coincideix amb el de la consagració del nou altar. A més, aquesta portalada és esmentada el 1678 per Joan Gaspar Roig i Jalpí (1624-1691) en el seu llibre sobre la ciutat de Girona (Roig 1678). Finalment, el costat est forma part d'una darrera reforma on es construeix l'edifici, avui en dia visible des de l'antic Preparatori del Seminari, moment en què amortitza la portalada nord de l'església de Sant Martí.

Les obres d'inicis del segle XVII comportaren l'amortització de totes les estructures preexistents, on tot l'espai que queda delimitat entre els murs perimetrals oest i nord. L'església és enderrocada (UE 1002) i s'omple amb terres (UE 1001) per a crear una plaça nova que s'aixeca quasi uns tres metres per sobre del nivell de circulació del carrer. Aquestes terres corresponents a l'estrat 1001 són un rebliment que es localitza a tota la planta baixa de l'edifici i es compon de terres molt orgàniques amb restes humanes en desconnexió. Es tracta de terres que van ser aportades per pujar la cota de circulació, per tal de donar accés a la portalada nord de l'església de Sant Martí. Els treballs van determinar clarament que aquestes terres aportades provenien d'un cementiri, tot i que no es tenen dades per determinar la ubicació del cementiri d'on es varen recollir aquestes.

LA FOSSA SÈPTICA

Figura 6. Secció E-O 1.

Durant la segona fase edilícia de la primera fase d'ocupació del solar és quan s'obre un accés en el mur 1007 que permet transitar de l'àmbit 2 al 3. En aquest darrer àmbit, el 3, és on es localitza la fossa sèptica que ha permès documentar el conjunt de materials que motiven el present article. La fossa sèptica és delimitada pels murs 1006, 1007 i 1011, i amortitzada per dos estrats, el 1023 i el 1025 (fig. 6 i 7). Tot i que inicialment es diferenciaren, en realitat

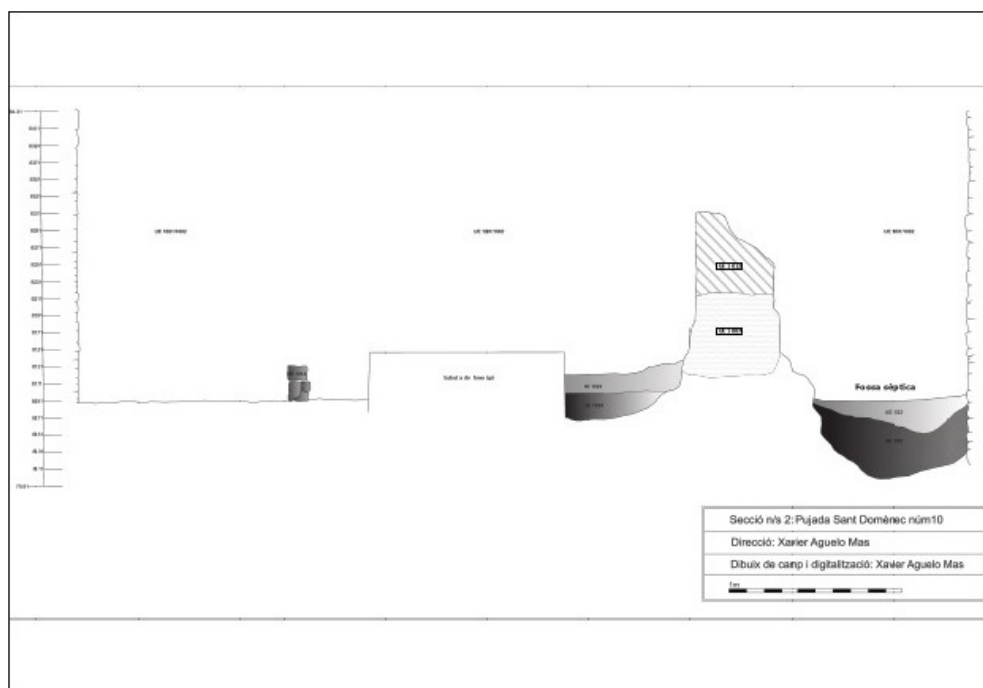

Figura 7. Secció N-S 2.

són un sol estrat cobert per 1001 i 1002, que correspon a un sediment molt flonjo i orgànic de color gris/verd. No obstant això, les restes de fauna només aparegueren a l'estrat inicialment identificat com a 1025, a la part inferior de la fossa sèptica. Aquestes restes de fauna corresponen a xai, porc i porc senglar. A banda de l'esmentada fauna, dins l'amortització s'hi ha documentat diferents restes ceràmiques, tant de terrissa com de pisa, així com de vidre.

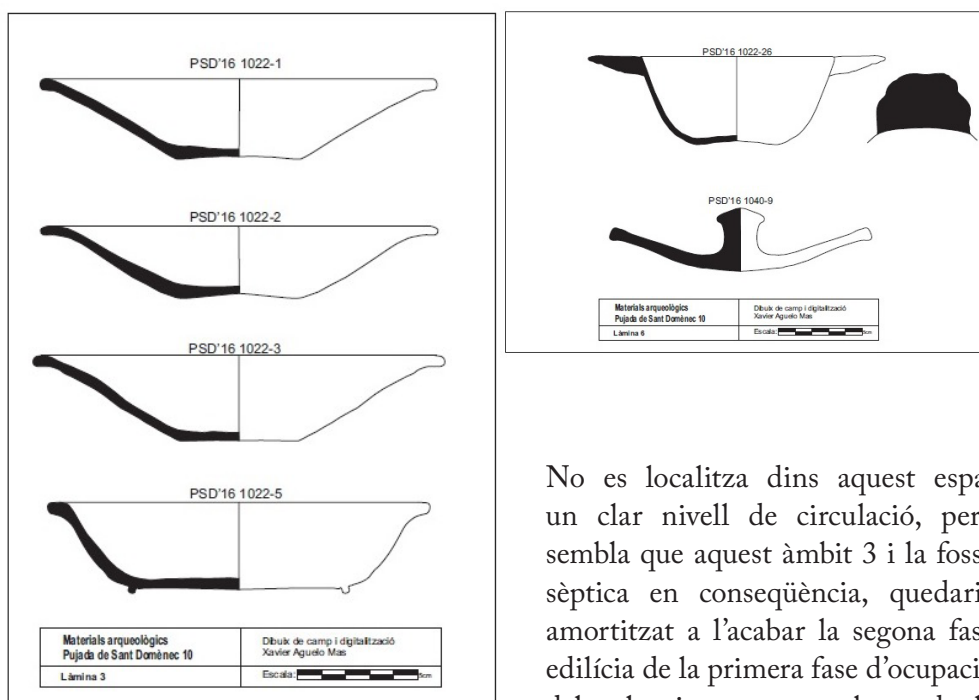

Figura 8. Plats 1022-1, 1022-2, 1022-3 i 1022-5.

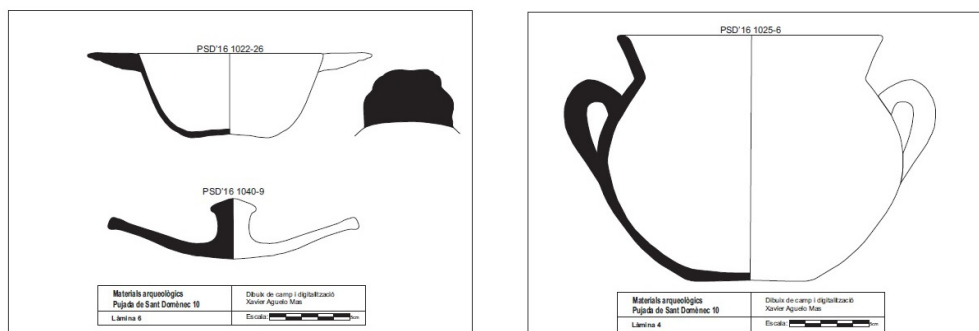
Figura 9. Escudella d'orelletes 1022-26 i cobertora 1040-9.

No es localitza dins aquest espai un clar nivell de circulació, però sembla que aquest àmbit 3 i la fossa sèptica en conseqüència, quedaria amortitzat a l'acabar la segona fase edilícia de la primera fase d'ocupació del solar i, per tant, abans de la

tercera fase edilícia. L'amortització d'aquesta segona fase edilícia a l'àmbit 2, veí de l'àmbit 3, estaria representada per l'estrat 1024 amb una adscripció cronològica de finals del segle XVI. Durant la tercera fase edilícia, la qual tingué lloc a finals del segle XVI, es tanca l'accés obert al mur 1007 per permetre el trànsit de l'àmbit 2 al 3 amb la construcció del mur 1012. D'aquesta manera, es clou el pas cap a la fossa sèptica. Paral·lelament a l'àmbit 2, es construeix una canal d'aigua vertical (UE 1042) a la cantonada entre els murs 1007 i 1013 que desemboca en una d'horitzontal en direcció oest (UE 1043) passant per sota del mur 1013. És just en aquest espai on es localitzen nombroses restes ceràmiques, principalment plats i escudelles de pisa daurada que s'haurien de relacionar amb el procés constructiu de la canal, materials que serveixen per orientar el moment d'amortització de la segona fase edilícia. També cal tenir present els materials continguts a l'estrat 1022 (fig. 8 i 9), el qual cobreix l'estrat 1024 i que representen els materials en ús un cop la fossa sèptica ja ha deixat de funcionar.

Finalment, cal assenyalar que, a escala estratigràfica, tant l'amortització de l'àmbit 2 com del 3 es troben coberts pels estrats corresponent a l'enderroc de les estructures i a les terres aportades d'un antic cementiri per a fer recreixen el terreny. No obstant això, és important no oblidar que el fet que es tapiés l'accés a l'àmbit 3 des de l'àmbit 2, ja a la tercera fase edilícia de l'hàbitat, ens fa pensar que la fosa ja havia estat amortitzada en el moment en què es troben en ús els materials de l'estrat 1022 de l'àmbit 2 i que amortitza aquest àmbit de la tercera fase edilícia, havent de considerar, en conseqüència, que l'amortització de la fossa sèptica queda tancada pel moment d'ús dels materials que trobem als estrats 1022 i 1002, dels quals en parlarem en l'apartat sobre la datació del conjunt.

Figura 10. Bací 1023-5.
Figura 11. Olla 1025-6.

ELS MATERIALS DE L'AMORTITZACIÓ DE LA FOSSA SÈPTICA

La fossa sèptica es troba amortitzada per ceràmica de diferents tipus i funcions, vidres i fauna. El conjunt de ceràmica documentat està format per dos grups: la terrissa —obra dels ollers i els gerrers, la qual sovint porta una coberta vidrada, sigui a l'interior o a l'exterior— i el vidrat plumbífer —que varia de color en funció de l'òxid que s'hi afegeix i que pot ser de cuïta oxidada o bé reduïda—. En aquest darrer cas, dita obra negra —entre la qual no s'han documentat peces vidrades— i la pisa —obra dels escudellers o ollers blancs constituïda

exclusivament per peces destinades al servei de taula de mida petita— i que, en el cas que aquí ens ocupa, és representada per pisa blanca, és a dir, amb una coberta estannífera sense decoració associada, i pisa daurada, és a dir, decorada amb els dits reflexos metàl·lics, tota ella de procedència catalana. Entre les formes documentades entre la terrissa hi trobem bacins, olles, poals, tupins i altres gerres, servidores, greixoneres i gibrells; i entre les pises es documenten plats i escudelles amb orelletes i sense.

Entre la ceràmica oxidada sense vidrar només s'han documentat set fragments informes, sense poder associar cap d'ells a cap forma concreta, motiu pel qual ens limitem a constatar la seva presència.

Entre la terrissa vidrada se n'ha documentat tant amb coberta marró com amb coberta verda. Entre la vidrada marró hi trobem cinc bacins (1023-1, 1023-4, 1023-5, 1023-21 i 1025-8) (fig. 10), un d'ells només la vora, el 1023-21. Presenten com a ornamentació dues línies gruixudes incises, rectes i horitzontals, que donen la volta a la peça, situades en el cos, prop de la vora i estan realitzades abans d'aplicar-hi les nanses verticals, l'extrem superior de les quals s'aplica cobrint total o parcialment les esmentades línies. Amb tota probabilitat aquestes dues línies tenien com a funció fer de referència per aplicar-hi l'extrem superior de les dues nanses verticals que són tan característiques dels bacins. Entre la terrissa oxidada amb coberta plumbífera marró també es documenta una olla identificada amb el número 1025-6 (fig. 11).

Entre la terrissa vidrada verda, es torna a observar un clar predomini de la forma del bací, documentant-se un mínim d'11 bacins —sis de perfil sencer (1023-2, 1023-3, 1025-9, 1025-10, 1025-11 i 1025-15) (fig. 12 i 13), cinc d'ells amb només les vores (1025-16, 1025-17, 1025-18, 1025-20 i 1025-21), encara que, possiblement, en alguna d'aquestes es pugui associar la nansa de bací documentada de forma aïllada (1025-22)—. Aquests bacins presenten el mateix tipus d'ornamentació exterior que la descrita pels bacins de terrissa amb coberta plumbífera marró. Entre la terrissa vidrada en verd també

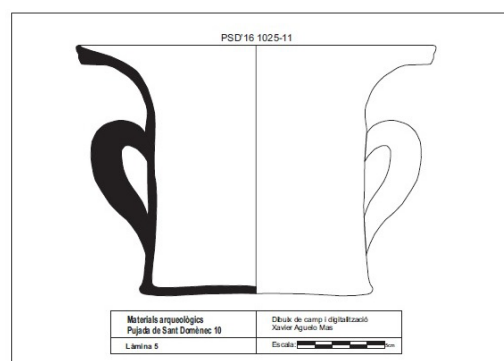

Figura 12. Bací 1025-11.

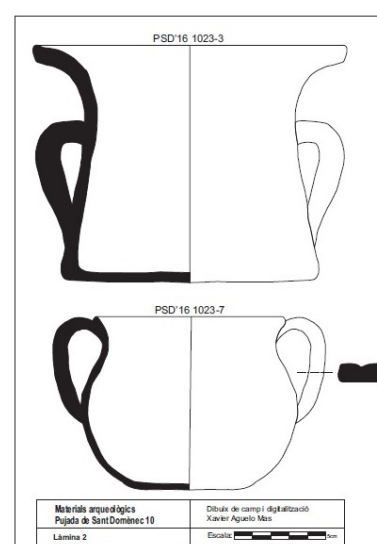

Figura 13. Bací 1023-3 i tupí 1025-7.

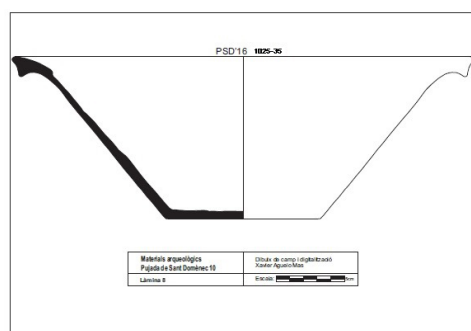

Figura 14. Gibrell 1025-35

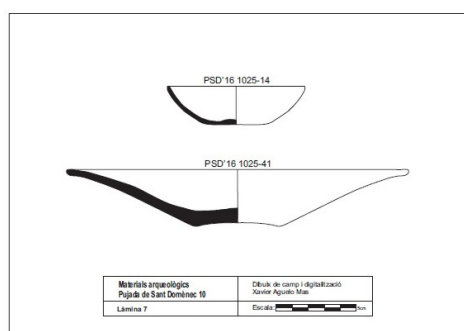

Figura 15. Bací 1025-11. Escudella 1025-14 i plat 1025-41.

s'ha documentat una vora de gerra (1023-22), un poal (1025-4), un tupí, el 1025-7 (fig. 13), una vora de servidora (1025-23) i cinc fragments informes, a més d'un fons (1025-5) i una vora amb nansa (1025-19) de la que no s'ha determinat la forma a la qual pertany.

El clar predomini dels bacins en l'amortització d'aquesta fossa sèptica no és gens d'estranyar, tenint en compte la funció escatològica d'aquesta forma ceràmica i el context en què s'han localitzat. Tots ells, tant els vidrats en marró com en verd, es troben vidrats únicament a l'interior.

Entre la terrissa d'obra negra s'han documentat el perfil sencer d'un poal (1025-3); una vora de tupí (1023-6); quatre vores d'olles, una associada a una nansa (1023-8), una altra a dues nanses (1025-2), i dues sense nanses associades (1025-1 i 1025-33); sis vores de greixoneres (1023-11, 1023-12, 1023-13, 1023-14, 1025-31, i 1025-32); quatre vores de servidores (1023-16, 1023-17, 1023-18, 1023-19); dues vores de poal (1025-24 i 1025-25); i una de gibrell amb fons, el 1025-35 (fig. 14); així com 33 fragments informes, tres vores (1023-9, 1023-10 i 1025-34), quatre nanses (1023-15, 1025-26, 1025-27 i 1025-2) i tres fons (1023-7, 1025-29 i 1025-30), no associats a cap forma concreta.

Entre la pisa documentada hi ha un clar predomini de la pisa daurada, només s'ha documentat una escudella de pisa blanca, la 1025-14 (fig. 15), i essent la resta de formes corresponents a pises daurades, o de reflex metàl·lic, totes elles de producció catalana.

Entre els materials documentats de pisa daurada, els quals porten una coberta de blanc estannífer i són decorats amb el dit reflex metàl·lic que li dona una tonalitat similar al coure, hi trobem plats i escudelles, alguna d'elles amb orelletes, així com diferents fragments informes. Entre els plats trobem un perfil sencer de la sèrie pinzell-pinta que està decorat amb motius geomètrics lineals i ondulats de traços paral·lels realitzats amb un pinzell-pinta de tres pues, el 1025-41 (fig. 15) i dos fons (1025-44 i 1025-45). Entre les escudelles de pisa daurada catalana es documenten dos fons de dues escudelles (1025-42 i 1025-43) i una escudella d'orelletes on es conserva part de la vora i una de les orelletes, que té el seu interior decorat amb una creu de Malta sobre un fons picat (1025-40). La nansa, o orelleta, documentada en aquesta escudella és lobulada i de les definides per Josep Antoni Cerdà com a nansa en forma de trapezi, decorada amb tres línies paral·leles. La central

és més ampla, és a dir, amb pinzell-pinta i correspon al tipus 10a de la Plaça Gran de Mataró, decoració que ja es troba en algunes escudelles barcelonines de la segona meitat del segle XVI. Aquesta representa el 75% de les decoracions de les escudelles de pisa daurada del farciment inferior i tan sols un 18% de les del superior del dipòsit de la Plaça Gran de Mataró. De fet, Josep Antoni Cerdà afirma que aquest tipus de decoració és, en general, més antiga que les onze decoracions restants documentades en escudelles de pisa daurada (Cerdà 2001, 70 Làm. 10 a, i p. 75). Si bé aquesta decoració sembla que perdura almenys fins

Figura 16. Garrafó de vidre 1025-12.

Figura 17. Gerreta de vidre 1025-13.

el primer terç del segle XVII i, fins i tot, fins a mitjans del segle XVII, moment en què es realitza el segon abocament del segle XVII al dipòsit de la Plaça Gran de Mataró (Cerdà 2001, 22). D'orelletes amb aquest tipus de decoració en retrobem fora de Catalunya a indrets com ara Ciutadella de Menorca (Gual 1999, 25, núm. 4) o Las Palmas de Gran Canaria (Sosa 2004, 32). També entre la pisa daurada catalana es documenta un fragment informe, una vora (1023-20), tres fons i tres informes associats a quatre peces (1025-36, 1025-37, 1025-38 i 1025-39).

Entre el material de vidre documentat hi trobem les formes corresponents al garrafó, el 1025-12 (fig. 16), la gerreta, la 1025-13 (fig. 17) i una vora d'ampolla (1025-57), a més de 41 fragments informes i dotze fons (1023-23, 1023-24, 1023-25, 1023-26, 1023-27, 1023-28, 1025-46, 1025-47, 1025-48, 1025-49, 1025-50 i 1025-51) i onze vores (1023-29, 1023-30, 1023-31, 1023-32, 1023-33, 1023-35, 1025-52, 1025-53, 1025-54, 1025-55 i 1025-56) de formes no determinades i una vora de tap (1023-34).

CONCLUSIONS I DATAÇÓ DEL CONJUNT

El conjunt aquí presentat, el qual amortitza la fossa sèptica que funcionà durant la segona fase d'ocupació de la casa del segle XVI, ha de correspondre necessàriament als atuells en ús durant la segona meitat d'aquesta centúria, els quals han de ser anteriors a finals d'aquesta, moment en què l'àmbit 3, com hem vist, deixà de funcionar al dur a terme la tercera fase edilícia de la casa. D'aquest darrer moment en què la fossa sèptica ha deixat de funcionar es troben en ús els materials que es documenten a l'estrat 1022 i que, en conseqüència, cal interpretar com el moment final de l'ús dels estris abocats per amortitzar la fossa sèptica. Entre aquests materials de l'estrat 1022 es documenten padellassos de terrissa oxidada, vidrada i sense vidrar, així com d'obra negra, a més de pises daurades de producció catalana i pises d'importació procedents de la Ligúria.

Entre aquestes pises daurades de producció catalana hi trobem diferents plats, dels quals els més ben conservats són el 1022-1, el 1022-2 i el 1022-3 (fig. 8), i escudelles d'orelletes, com la 1022-25, i la 1022-26 (fig. 9), aquesta darrera amb la decoració força perduda. La producció de pisa daurada a Barcelona es troba ben documentada des de la segona meitat del segle XV i les de pisa daurada a Reus són de filiació barcelonina com es dedueix d'un contracte d'aprenentatge signat a Reus el 1548, iniciant aquest centre la seva producció a mitjans del segle XVI (Cerdà 2001, 49; Ramon, Carbonell, Bravo 2003). En el cas d'aquests tres plats de l'estrat 1022 es tracta de produccions barcelonines de finals del segle XVI i inicis del segle XVII, on dos d'ells presenten una sanefa de triple traç formant una cadena i una decoració interior de motius vegetals¹⁴ i el tercer amb motius interiors en negatiu entre elements vegetals. D'altra banda, la pisa d'importació de la Ligúria correspon al 1022-5 (fig. 8) i es tracta d'un *blu berettino*, caracteritzat

14 Jordi Llorenç ja fa anys publicà diferents exemplars amb aquest tipus d'orla i una datació de finals del segle XVI i inicis del segle XVII (Llorenç 1989, 91-92).

pel seu vernís de color blau i la decoració realitzada amb blau fosc, una producció força present al registre arqueològic dels jaciments catalans des de la segona meitat del segle XVI fins a mitjans del segle XVII. Més concretament, aquesta producció lligur correspon a la sèrie dita *Caligrafico a volute* tipus C, decorat amb una orla vegetal de petites fulles i tiges disposades en forma d'espiga amb flors intercalades coneguda com a *floglie e raggere* i com a motiu central un sol. Aquesta sèrie és datada entre finals del segle XVI i mitjans del segle XVII (Beltrán de Heredia, Miró 2010, 41 i 44; Beltrán de Heredia, Miró 2012, 82). Per tant, cal determinar que a finals del segle XVI, la fossa sèptica ha deixat de funcionar i la vaixela ha estat substituïda per aquests materials de finals del segle XVI i inici del XVII que documentem a l'estrat 1022.

En relació als materials documentats amortitzant la fossa sèptica i, per tant, dels que prescindiren en aquesta casa a finals del segle XVI cal parlar atenció a l'escudella d'orelletes que és decorada al seu interior amb una creu de Malta¹⁵ sobre un fons picat (1025-40). Aquest és un motiu decoratiu prou conegut que, segons Josep Antoni Cerdà «es posà de moda durant la segona meitat del segle XVI¹⁶ i el trobem representat tant en ceràmica daurada com en blava/policroma. En el dipòsit de la Plaça Gran han aparegut quatre plats amb aquesta decoració, un al farciment inferior i tres al superior, pintada sobre fons picat o sobre fons de línies ondulades» (Cerdà 2001, 78). En relació amb la decoració del plat de pisa daurada, de la sèrie pinzell-pinta, que documentem com a plat 1025-41. Cal assenyalar que l'ús del pinzell-pinta el trobem ben documentat ja en 1553, quan es construí el baluard de les Drassanes de Barcelona i del sector annex de la muralla que s'acabà el 1562. Cerdà, seguint el parer d'Ainaud, és de l'opinió que la sèrie del pinzell-pinta s'inicia

Figura 18. Bacins documentats amortitzant la fossa sèptica.

15 El motiu de la creu de Malta, a part de trobar-se associat a un fons picat, el retrobem també en contextos del segle XVII associat a altres tipus de fons com per exemple al fons sembrat d'aspes entrecruades (Llorenç 1989, 143), al fons de motius geomètrics on s'alternen cadenes i línies paral·leles, al fons format per espirals de diferents mides, aquests dos darrers de mitjans del segle XVII (Llorenç 1989, 165).

16 Cal recordar que l'Ordre de la Creu de Malta, o de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, amb la pèrdua de Sant Joan d'Acre, el 1291, passà a l'illa de Rodas on hi romangué fins l'any 1522, moment en que els turcs la conqueriren. Com a conseqüència d'aquests fets, l'emperador Carles V els hi donà l'illa de Malta en feu, sobirania confirmada en una butlla papal de l'any 1539 (Cerdà 2001, 78).

el segon quart del segle XVI (Cerdà 2001, 51). Aquests materials —junt amb la pisa blanca 1025-14 i altres pises daurades que hem esmentat al parlar dels materials que amortitzen la fossa sèptica, així com les diferents mostres de terrissa documentades als estrats 1023 i 1025, entre les quals destaquen la col·lecció de bacins documentats amortitzant la fossa sèptica (fig. 18)— ens porten a plantejar que aquests materials es trobaren en ús en aquesta casa entre mitjans del segle XVI i poc abans del final d'aquesta mateixa centúria.

En aquest capítol de conclusions, també cal assenyalar l'absència de pisa blava, bicolor i policroma no només a l'amortització de la fossa sèptica, sinó a la pràctica totalitat dels estrats documentats en aquesta intervenció. De fet, només a l'estrat 1040 que rebleix el dipòsit 1015,¹⁷ sediment molt poc compactat i amb moltes restes de runa, ha aportat dos fragments de pisa blava, un corresponent a un plat i un altre a una escudella. Aquesta absència de pisa blava també fou observada al dipòsit de la Plaça Gran de Mataró on al «farciment inferior no hi va aparèixer pisa blava mentre que en el superior, sí». Com bé permet constatar la descripció que en fa d'aquests en Josep Antoni Cerdà, dels quals diu que el primer abocament massiu de deixalles domèstiques és «integrat per fragments de vidre, pisa daurada i ceràmica de cuina, a més d'agulles de bronze i objectes de ferro, tot envoltat de força escates de peix i cendres». Mentre que el segon abocament és «format per fragments de vidre, pisa daurada i pisa blava, bicolor i policroma, ceràmica de cuina, algunes petites monedes de coure i objectes de metall, tot envoltat també d'escates de peix i cendres» (Cerdà 2001, 22). Una mostra dels materials en ús des de mitjans del segle XVI fins a inicis del segle XVII en aquesta casa la podem veure a la figura 19, amb les pises més ben conservades procedents d'aquest període i on es pot comprovar l'absència de pisa blava, bicolor i policroma.

Figura 19. Mostra de materials documentats a la casa de la primera ocupació del solar. A la part superior: escudella d'orelletes 1022-26, escudella 1025-14, dos plats procedents de l'estrat 1022 amb la sanefa de la cadena, i *blu berettino* 1022-5. A la part inferior: escudelles d'orelletes 1022-25 i 1025-40, plat 1025-41, i plat de l'estrat 1022 amb motius en negatiu.

17 El dipòsit 1015 es localitza a l'angle nord-est i fou construït durant la tercera fase edilícia de l'habitatge, a finals del segle XVI.

BIBLIOGRAFIA

- AGUELO, X. 2016, *Memòria de la intervenció arqueològica a la pujada Sant Domènec, núm. 10 de Girona (Gironès)*, Banyoles: Arqueolític Terra-Sub SL.
- BELTRÁN DE HEREDIA, J. MIRÓ, N. 2010, El comerç de ceràmica a Barcelona als segles XVI-XVII: Itàlia, França, Portugal, els tallers del Rin i la Xina, *Quarbis*, època II, 6, 14-91.
- BELTRÁN DE HEREDIA, J. MIRÓ, N. 2012, Cerámica y comercio en Barcelona: importaciones del Mediterráneo occidental, Norte de Europa y Oriente, *Atti del IX congresso internazionale sulla ceramica medievale nel Mediterraneo*, Borgo San Lorenzo: All'Insegna del Giglio, 77-87.
- CERDÀ, J.A. 2001, *La ceràmica catalana del segle XVII trobada a la Plaça Gran (Mataró)*, Barcelona: Associació Catalana de Ceràmica Decorada i Terrissa.
- GUAL, J.M. 1999, Catàleg de les obres exposades, CAMPS EXTREMERA, A. (coord.) *Menorca en el barroc i les relacions comercials amb la Mediterrània. Un foner de ceràmica d'importació del segle XVII trobat a Ciutadella*, Ciutadella de Menorca: Ajuntament de Ciutadella de Menorca i Institut Menorquí d'Estudis, 23-46.
- LLORENÇ, J. 1989. *Ceràmica catalana de reflex metàl·lic. Segles XV al XVII*, Barcelona: F. Llorens SA.
- NOLLA, J. M. 2015, En els orígens del temple de Sant Martí Sacosta. Noves reflexions, *Butlletí Arqueològic. Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, 36-37, 133-145.
- NOLLA, J. M.; SAGRERA, J. 2018, Girona a l'edat mitjana. L'urbanisme, *Rodis. Journal of Medieval and Post-Medieval Archaeology*, 1, 53-69.
- RIUS I SERRA, J. 1928. Cartes antigues de Sant Martí Sacosta, *Analecta sacra tarraconensia - Revista de Ciencias Histórico-Eclesiásticas*, 4, 343-394.
- ABASCAL, J.M. 2005. *Antonio Rodríguez Villa. Catálogo General de manuscritos de la Real Academia de la Historia (1910-1912). Versión digital 2005*, Madrid: Real Academia de la Historia.
- RAMON, E.; CARBONELL, M.C.; BRAVO, P. 2003, El barri dels escudellers de Reus. Excavacions arqueològiques al raval del Pallol, *II Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya*, vol. I, Sant Cugat del Vallès: ACRAM, 343-349.
- ROIG I JALPÍ, J. G. 1678, *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la Ciudad de Gerona*.
- SOSA, E. 2004, La cerámica de “reflejo metálico” del antiguo convento de San Francisco de Las Palmas de Gran Canaria, *Butlletí Informatiu de Ceràmica*, 82-83, 20-40.